

Roma népesség a periférián – etnikai térfolyamatok a legutóbbi adatok tükrében

Pénzes János, PhD

egyetemi docens

DE TTK Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Kovács Dávid

doktorandusz

XII. MAGYAR FÖLDRAJZI KONFERENCIA

Szeged, SZAB-székház

2025. szeptember 18-21.

Pénzes János kutatásait a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatja.

Kovács Dávid kutatása „a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-3 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült”.

A hazai cigányság lélekszámának mérési lehetőségei

Etnikai adatforrások és hátterük

➤ Népszámlálás:

- a bevallott nemzetiség/etnicitás alapján (többes identitás megjelenése);
- a kulturális identitás alapján (2001-ben);
- az anyanyelv alapján;
- a családi, baráti közösségben használt nyelv.

– A népszámlálási adatok önbevalláson alapulnak, így nagyban függnek az identitástól és annak felvállalásától (*Internet*);
+ Rendszeres, részletes és átfogó adatbázis.

➤ Szociológiai felmérések:

- reprezentatív (vagy nem reprezentatív) mintavétel alapján;
- célzott cigánytelep felmérések – nem a teljes cigányságra készülnek.

– Ritkán/ esetlegesen készülnek, területi bontásban csak korlátozottan érhetőek el, megjelenik a szubjektivitás hatása;
+ Lényegesen pontosabb képet ad, mint a népszámlálás.

A hazai cigányság lélekszámának mérési lehetőségei

➤ Az önkormányzatok (tanácsok) megkérdezésén keresztül:

A DE első felmérése 2010-2013-ban

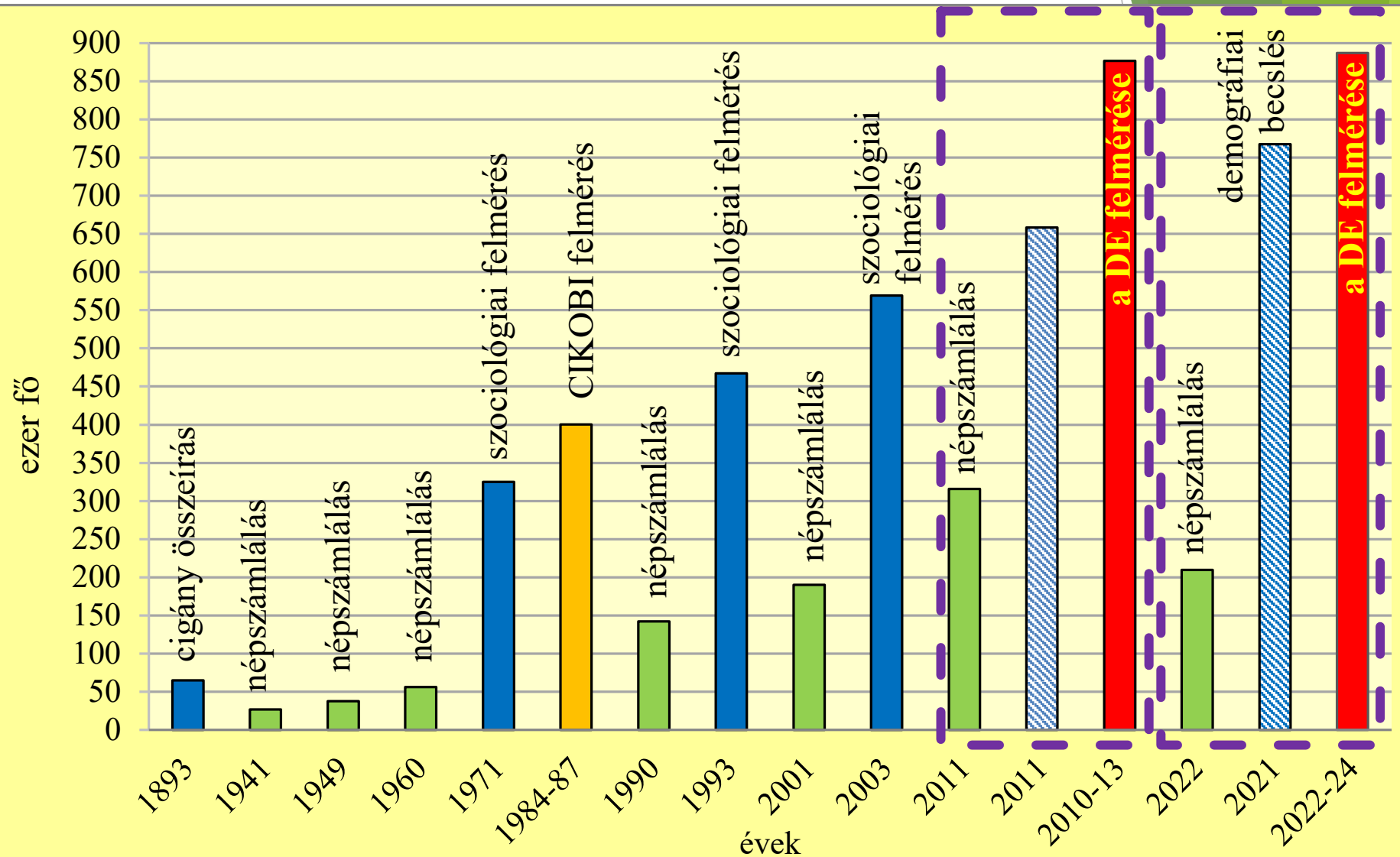
- a helyi és kisebbségi önkormányzatok telefonos, illetve e-mailes megkeresésén keresztül történt (részben terepi felméréssel pontosítva);
- oktatói és hallgatói részvétellel;
- Budapesten komoly bizonytalanság, de kerületi adatok gyűjtésén alapul.

A DE második felmérése 2022-2024-ben

- a helyi önkormányzatok telefonos megkeresésén keresztül;
- a nemzetiségi önkormányzatok lekérdezése elkülönítve;
- oktatói és hallgatói részvétellel – pályázati forrásból (ÚNKP-22-5-DE-429 és ÚNKP-23-5-DE-492);
- Budapest értékei kerületi adatok gyűjtésén alapulnak.

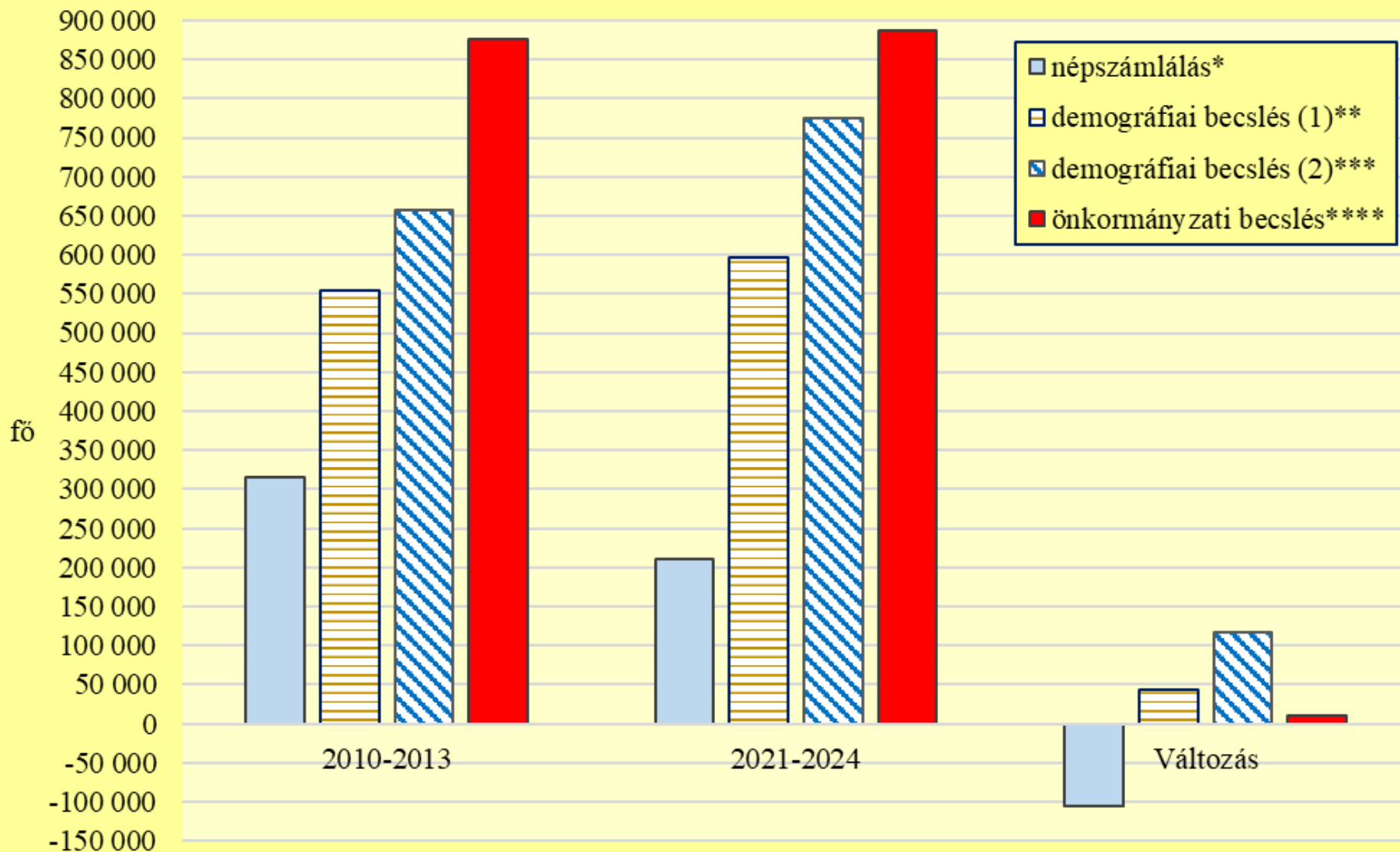
– Szubjektivitás elkerülhetetlen, relevanciáját ellenőrizni kellene;
+ Nagyon részletes és a korábbiaknál lényegesen pontosabb adatbázis.

A magyarországi cigányság becsült lélekszáma 1893 és 2024 között, ezer fő

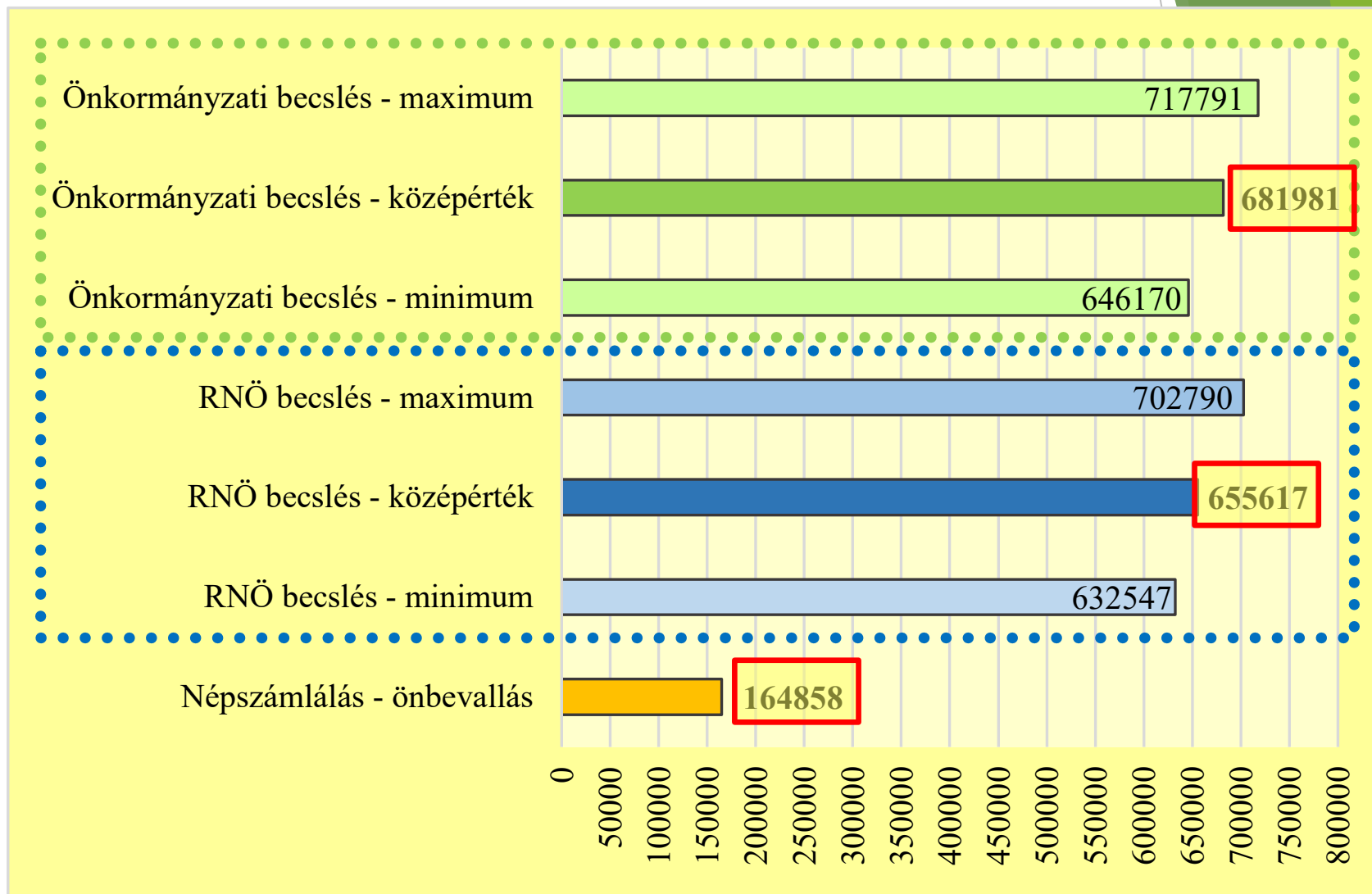
Forrás: saját szerkesztés a népszámlálás, illetve CSERTI CSAPÓ (2008), KEMÉNY-JANKY (2003) HABLICSEK (2007), KOCSIS-KOVÁCS (1991), HABLICSEK-HABLICSEKNÉ RICHTER-LÁNGI (2019) és a DE felmérése alapján

A roma népesség hazai lélekszámára vonatkozó adatok és becslések a 2010–2013-as és 2021–2024-es időszakban, fő

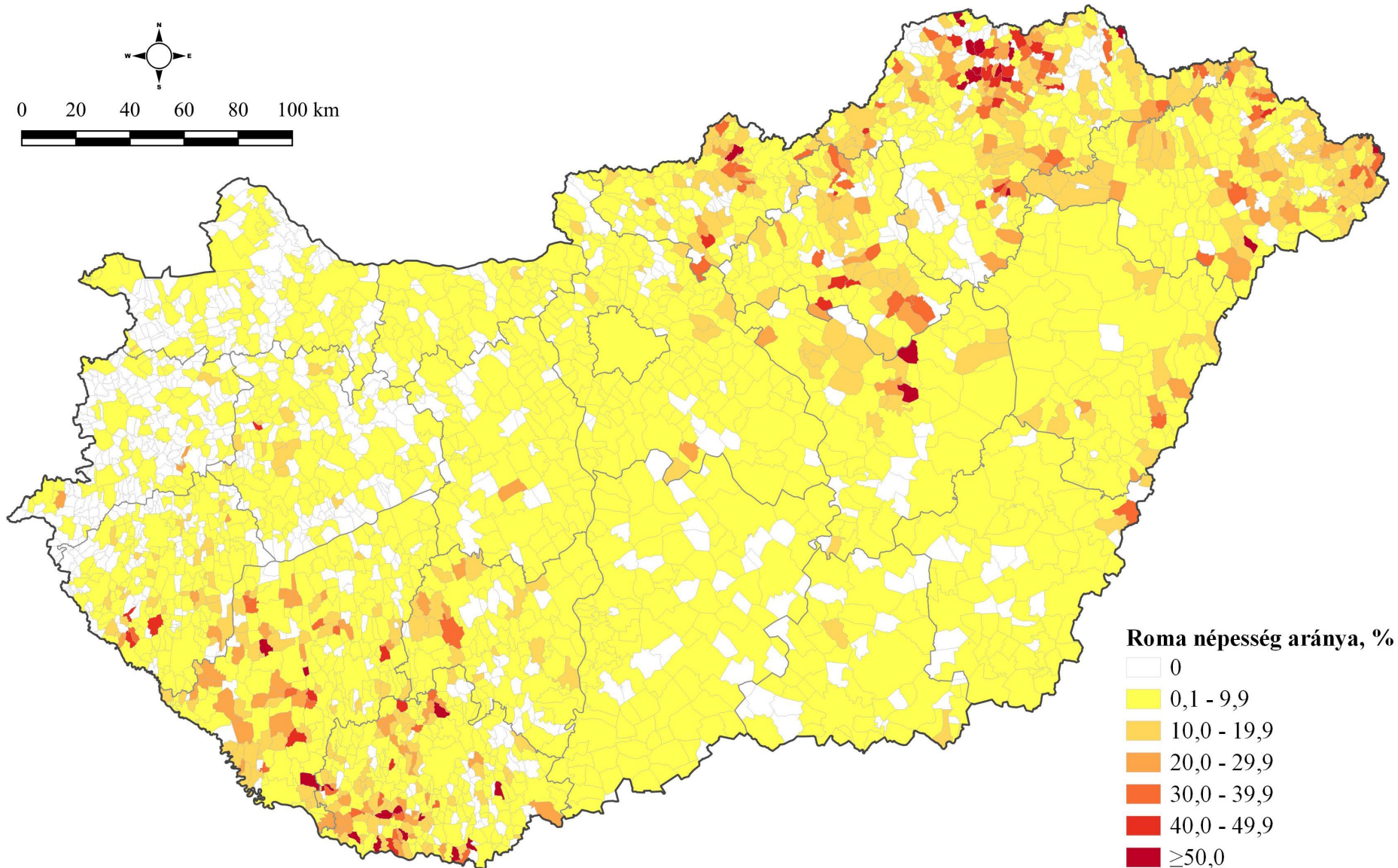
Forrás: a *KSH népszámlálás (2011 és 2022); ** KAPITÁNY et al. 2014 és OBÁDOVICS 2022; ***HABLICSEK 2007 és HABLICSEK–HABLICSEKNÉ RICHTER–LÁNGI 2019; ****PÉNZES–TÁTRAI–PÁSZTOR 2018 alapján saját szerkesztés

A roma népesség lélekszáma a népszámlálási (2022) és becsült adatok alapján (2022-2024) a roma nemzetiségi önkormányzattal rendelkező településeken (1008 település + 13 BP-i kerület), fő

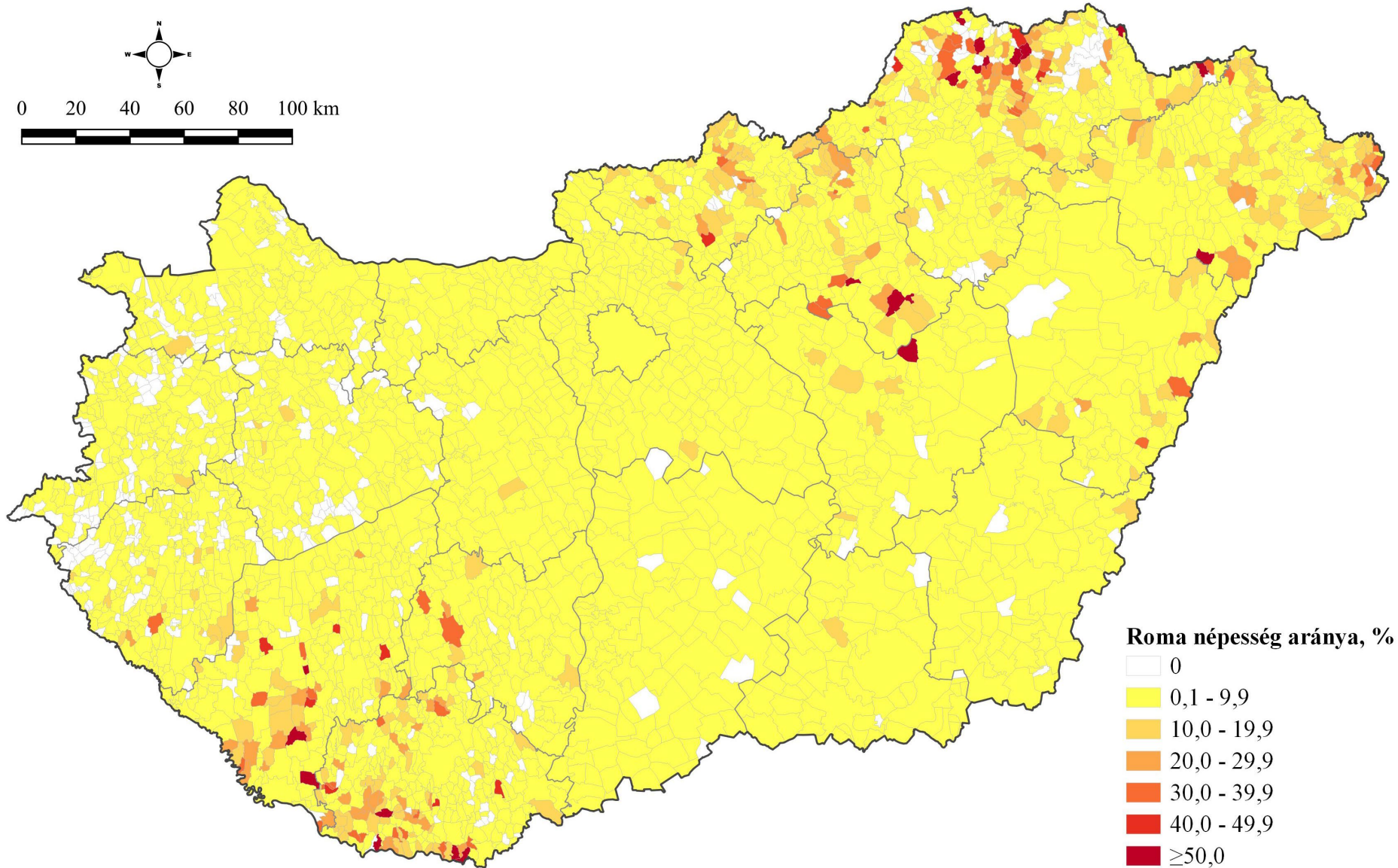
Forrás: a KSH népszámlálási adatai és a DE felmérése alapján

A roma népesség aránya a népszámlálás (2011) alapján, %

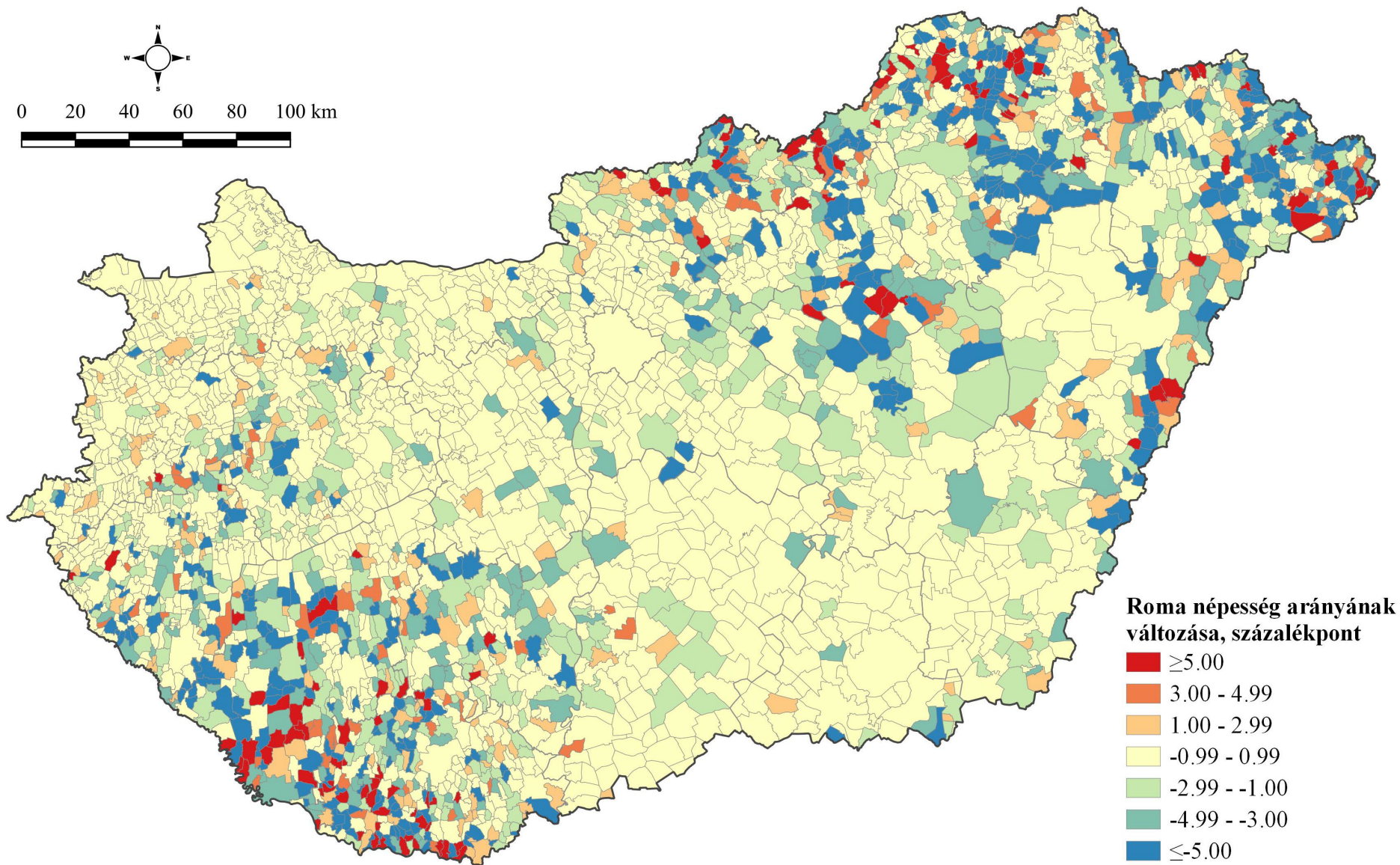
Forrás: a KSH népszámlálási adatai alapján

A roma népesség aránya a népszámlálás (2022) alapján, %

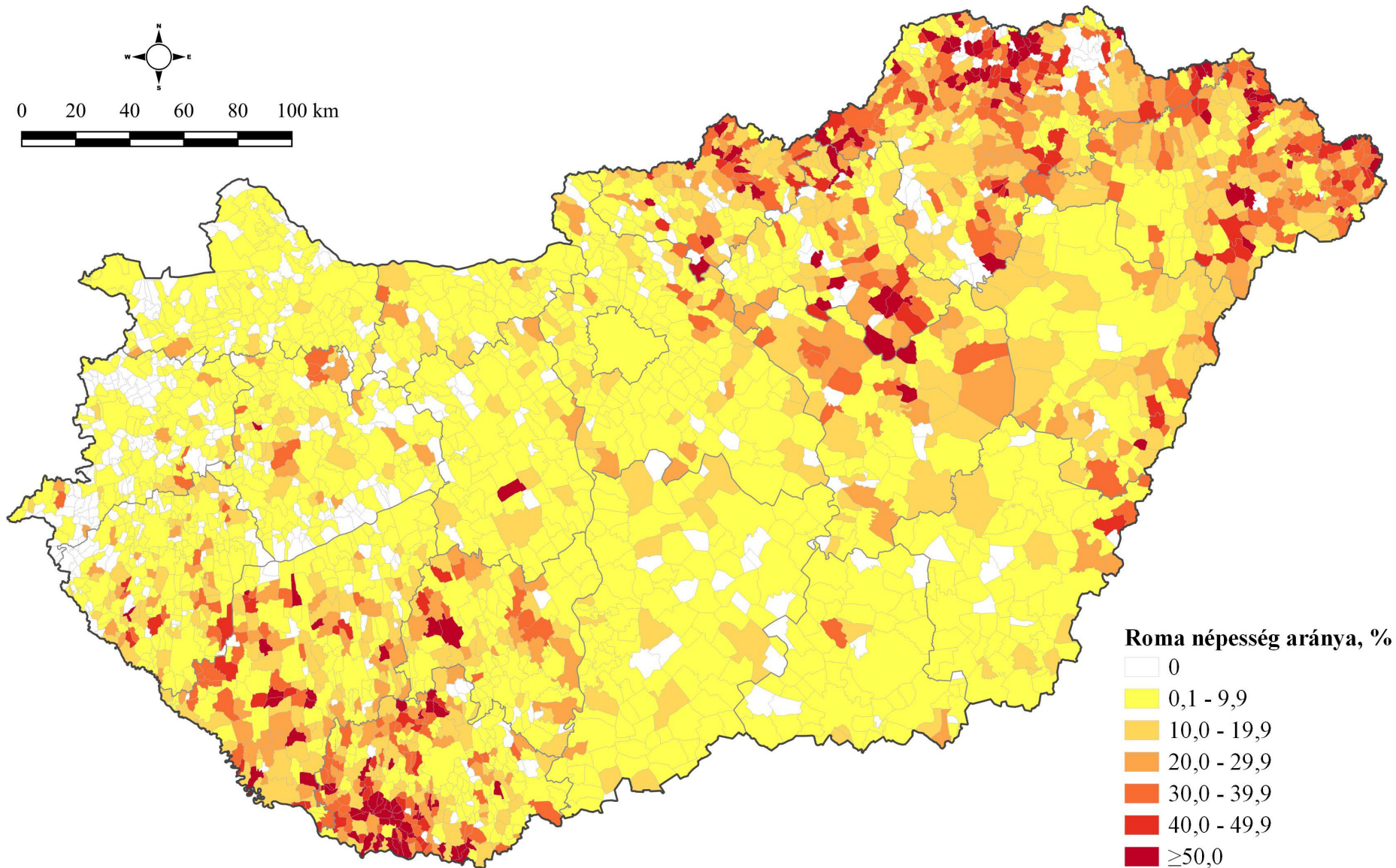
Forrás: a KSH népszámlálási adatai alapján

A roma népesség arányának változása a népszámlálások alapján (2011-2022), százalékpont

Forrás: a KSH népszámlálási adatai alapján

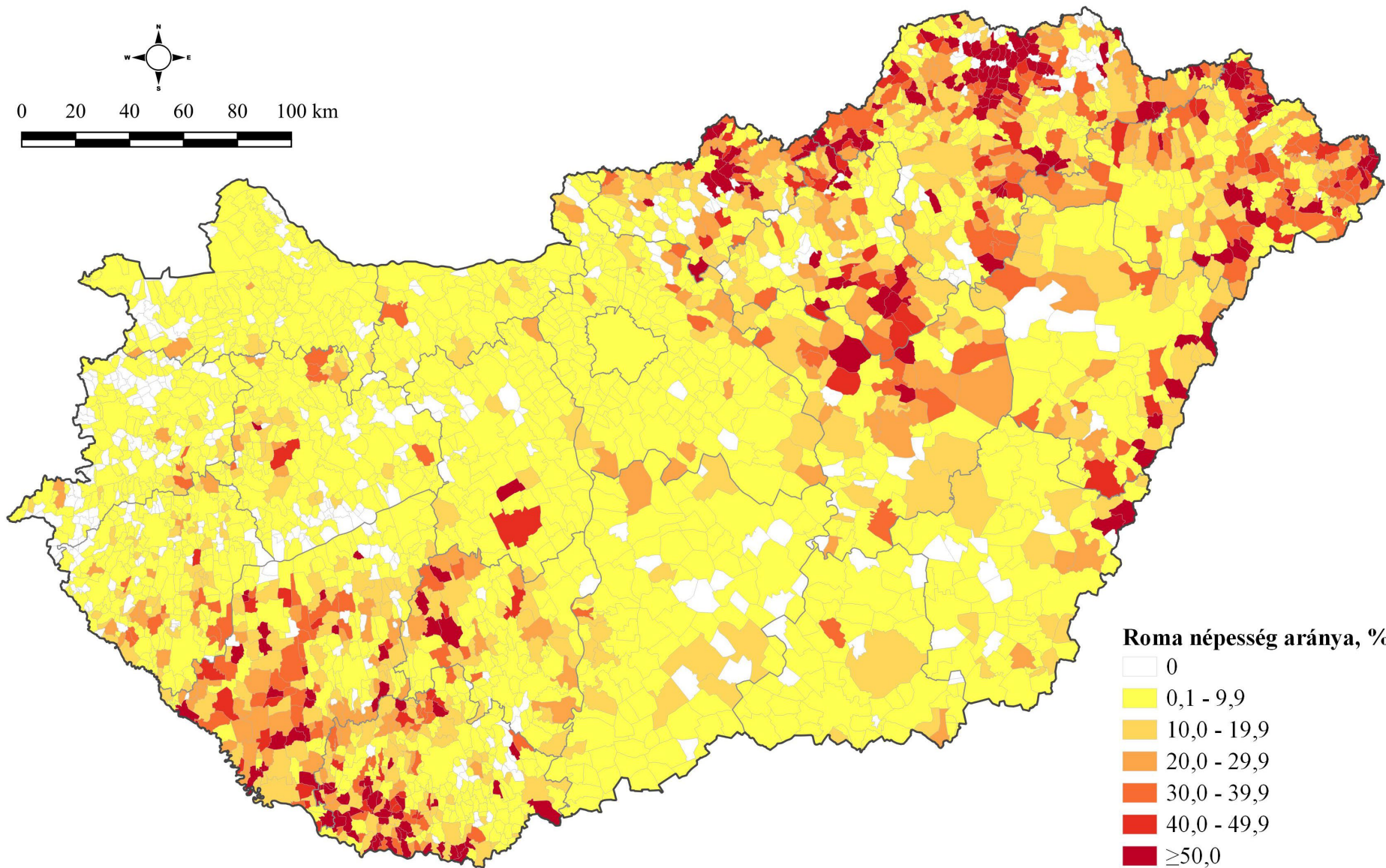
A roma népesség aránya az önkormányzati becsült adatok alapján (2010-2013), %

A roma népesség aránya az önkormányzati becsült adatok alapján (2022-2024), %

0 20 40 60 80 100 km

Roma népesség aránya, %

0

0,1 - 9,9

10,0 - 19,9

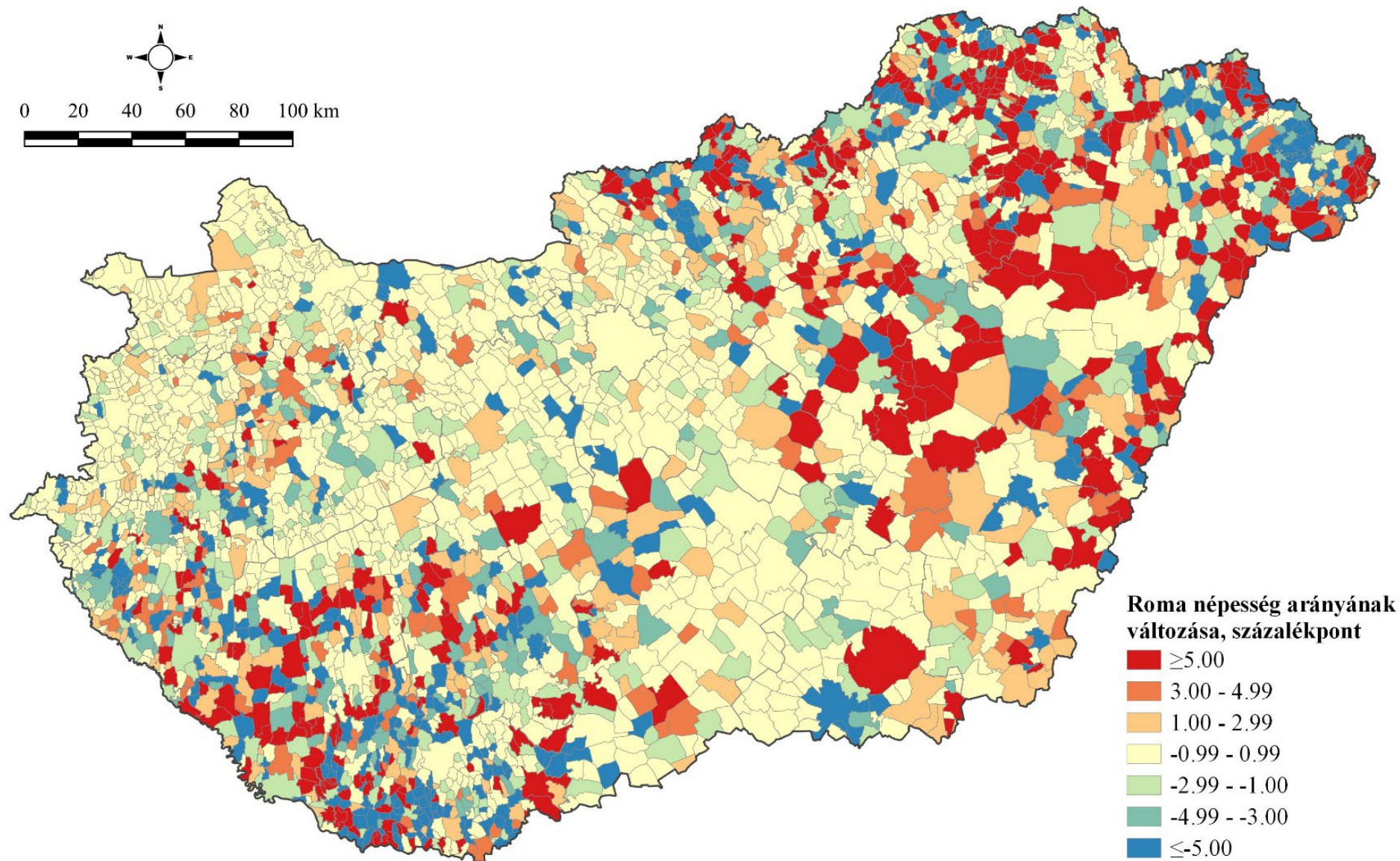
20,0 - 29,9

30,0 - 39,9

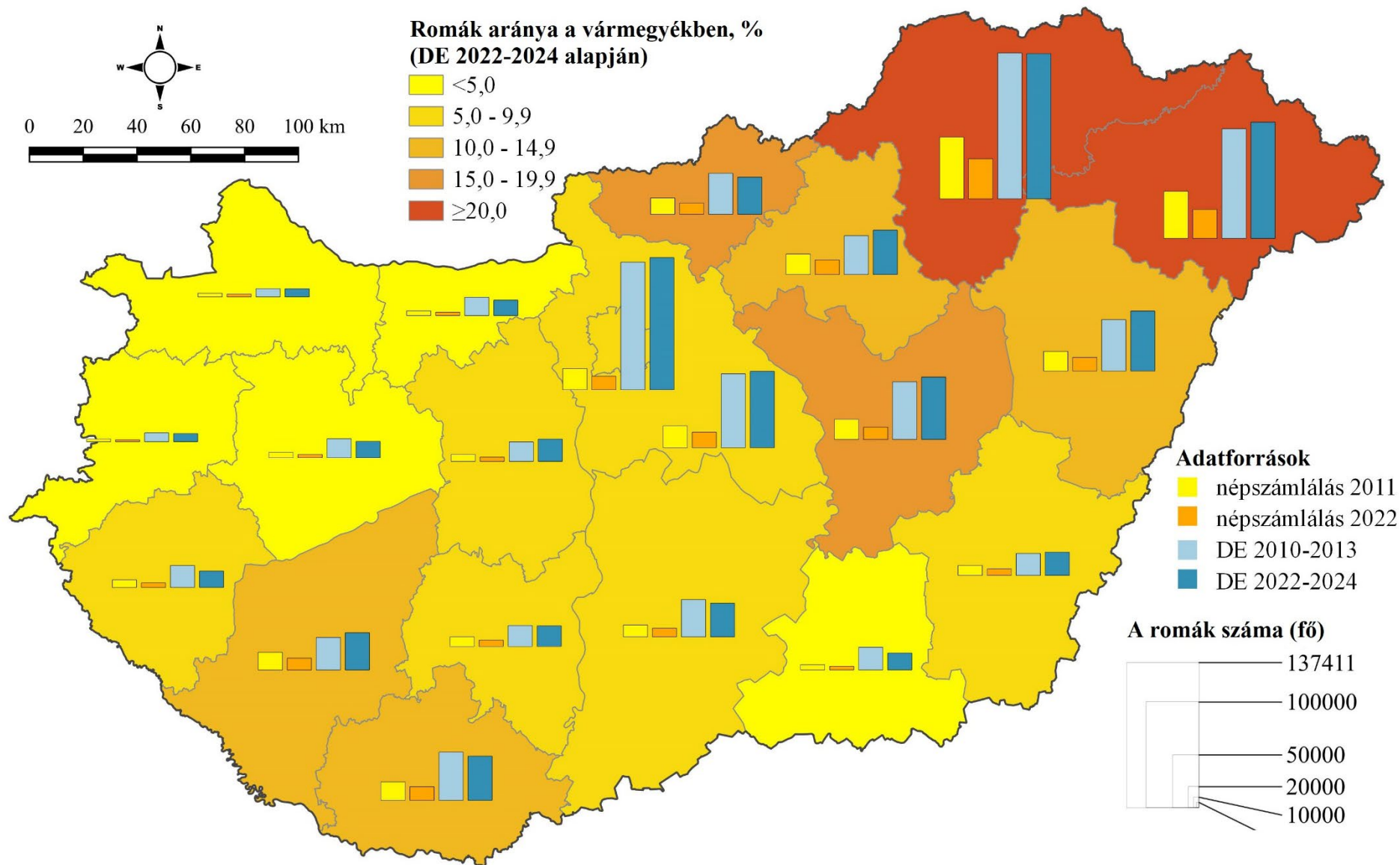
40,0 - 49,9

≥50,0

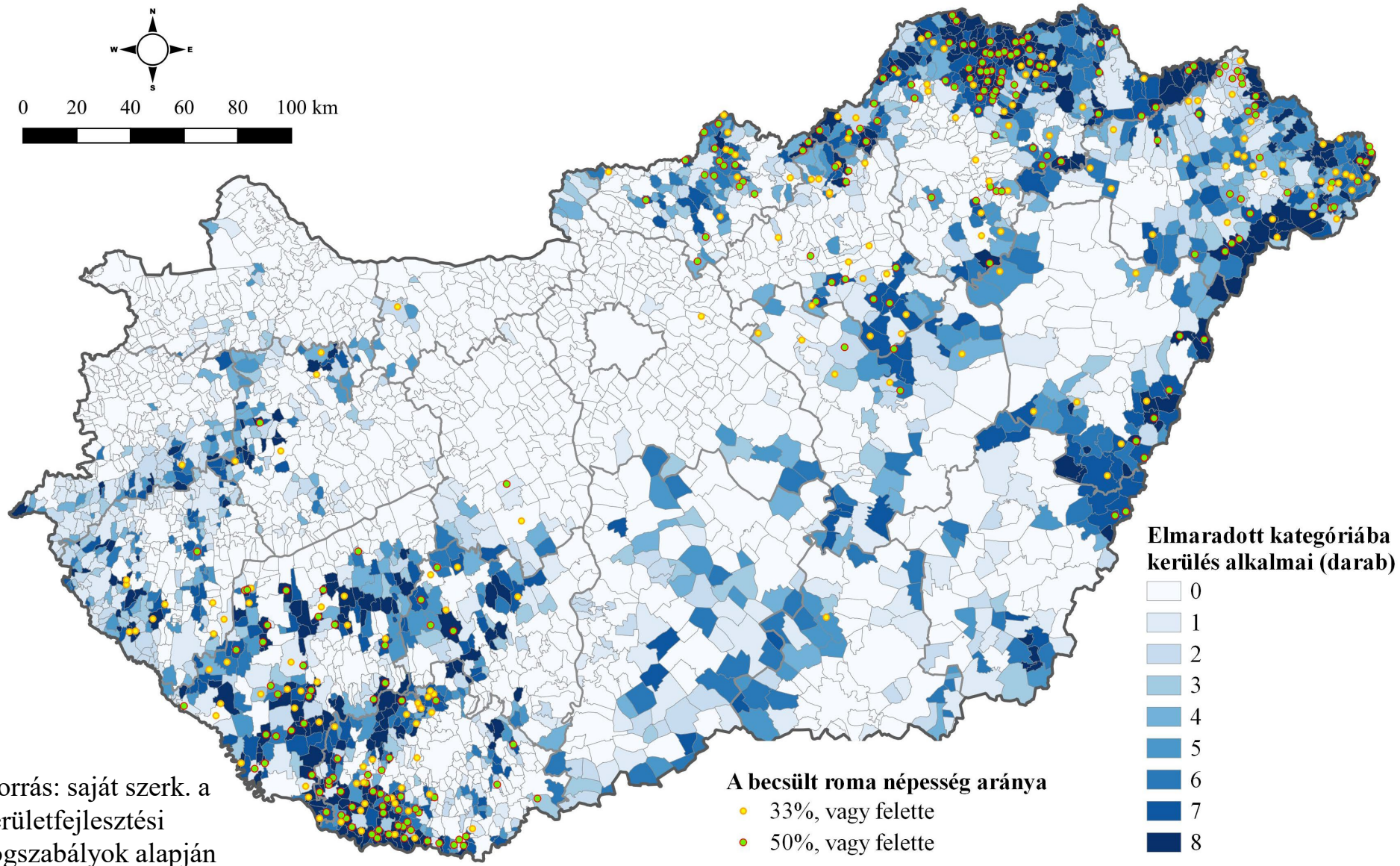
A roma népesség arányának változása az önkormányzati becsült adatok alapján (2010-2013 és 2022-2024 között), százalékpont

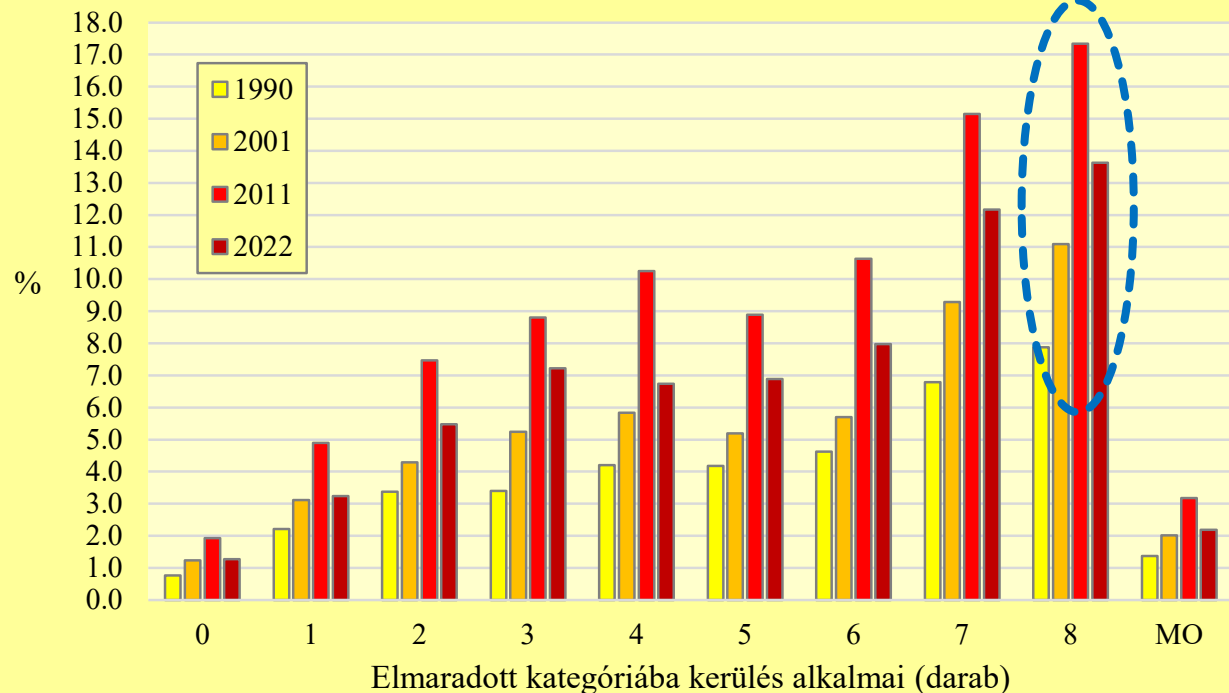
A roma népesség számának változása a népszámlálási (2011 és 2022) és az önkormányzati becsült adatok alapján (2010-2013 és 2022-2024), fő

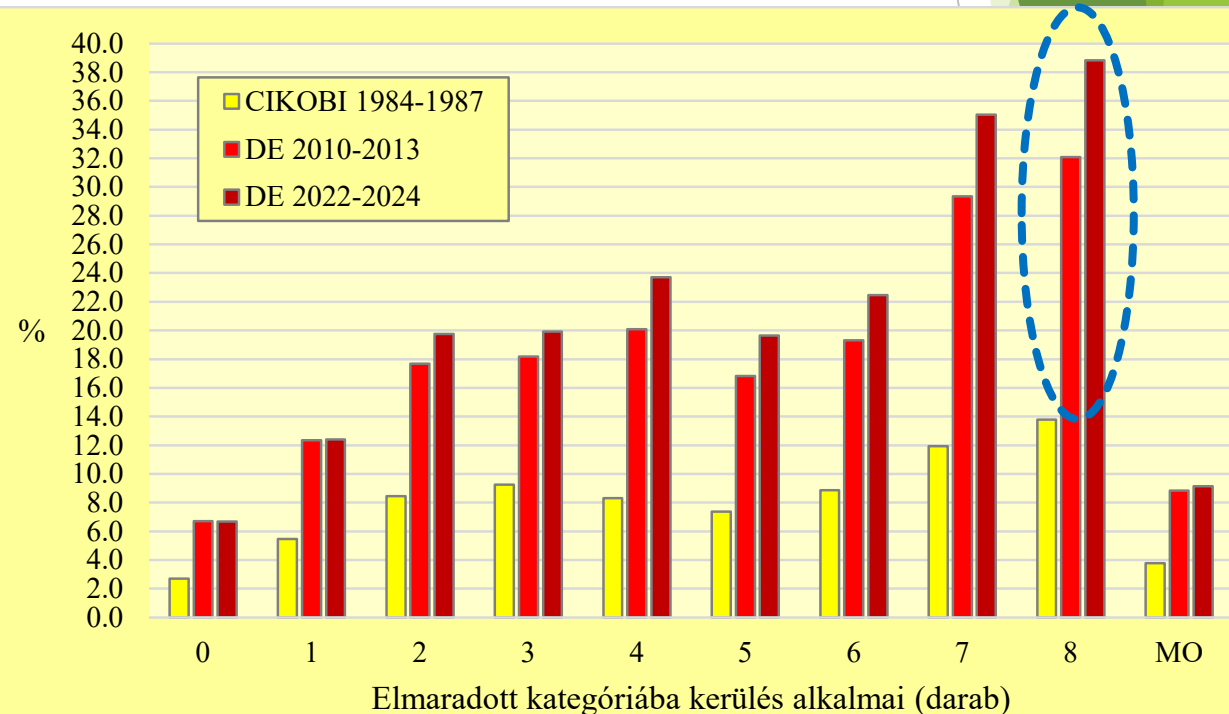
A települések az elmaradott kategóriába kerülés alkalmai alapján (1991 és 2015 között), darab

A roma népesség aránya a népszámlálások alapján a települések elmaradott kategóriába kerülésének gyakorisága szerint

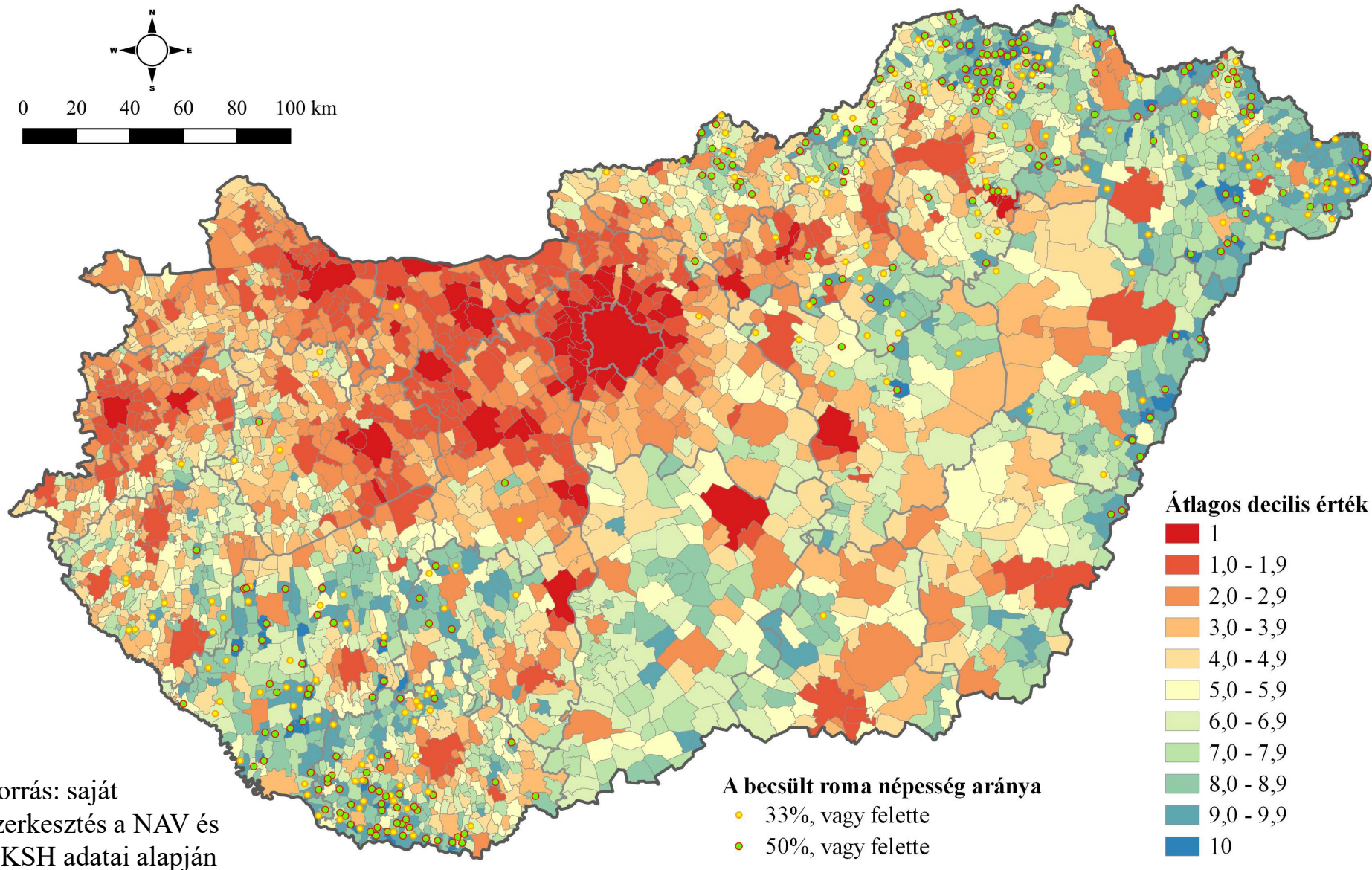

A roma népesség aránya a becsült adatok alapján a települések elmaradott kategóriába kerülésének gyakorisága szerint

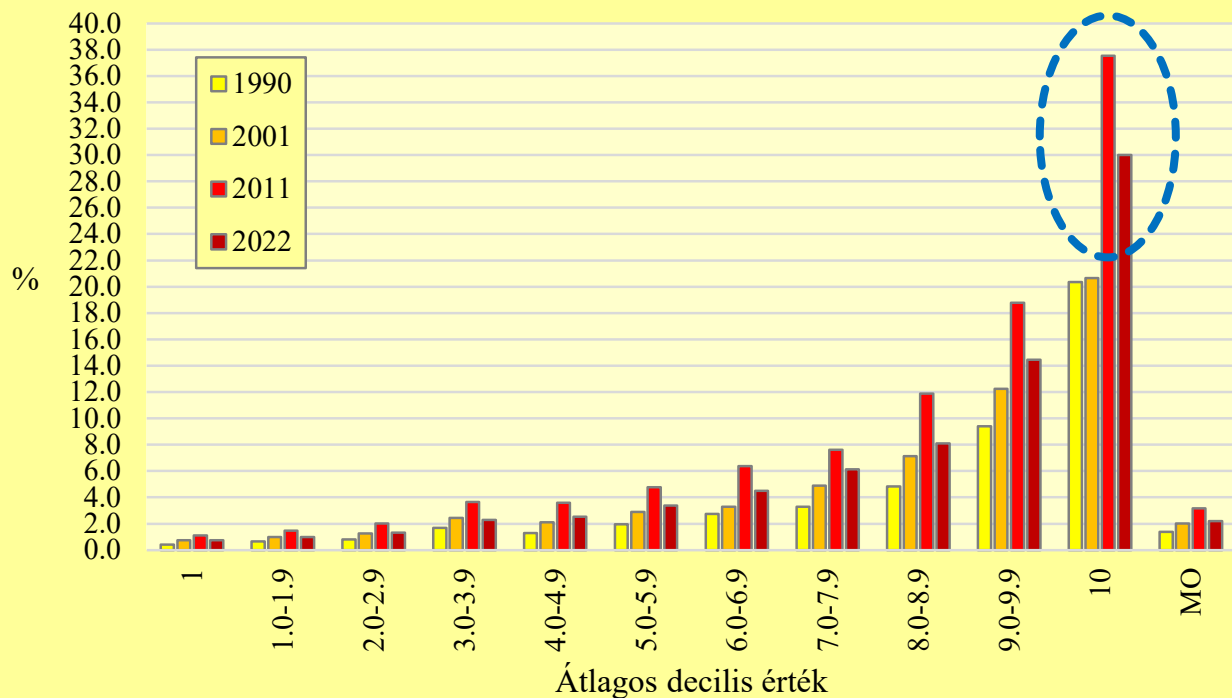

Forrás: saját számítás a KSH népszámlálási adatai és KERTESI G. - KÉZDI G. (1998); KOCSIS K. - KOVÁCS Z. (1991) adatai, valamint a DE felmérése alapján

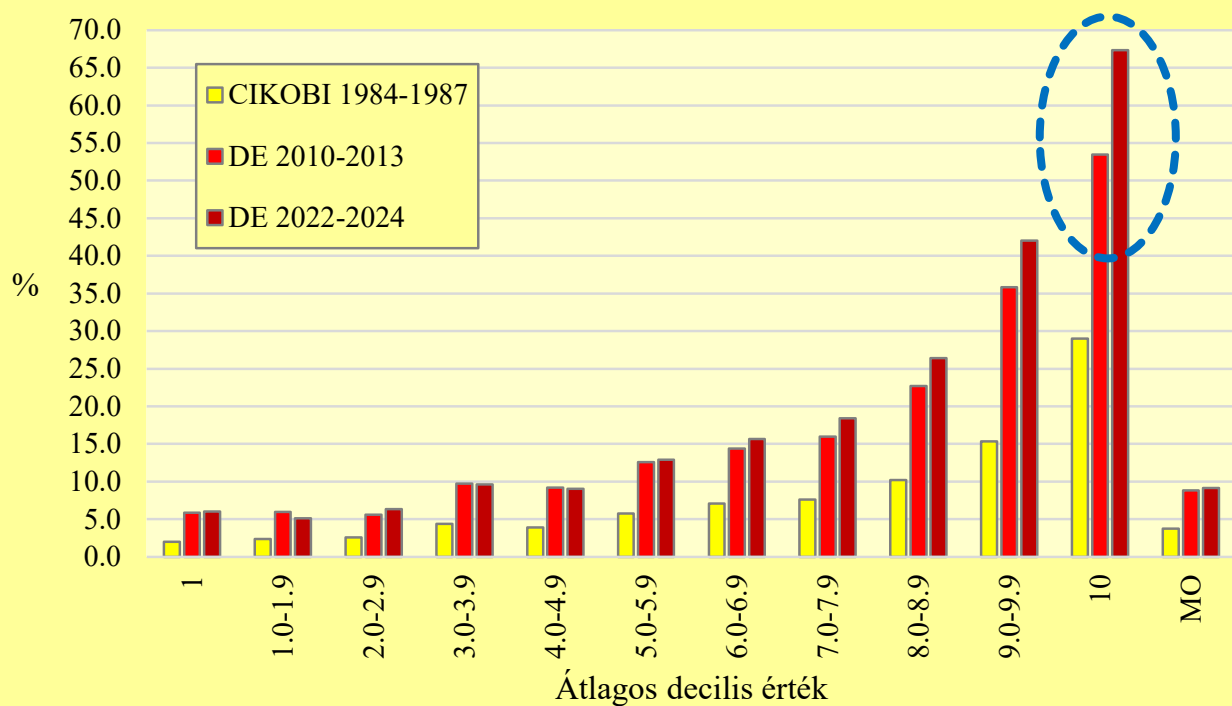
A települések átlagos decilis értéke az egy lakosra jutó jövedelem alapján kialakított rangsor szerint 1988 és 2023 között

A roma népesség aránya a
népszámlálások alapján a
települések jövedelmi
deciliseinek átlagos értéke
szerint

A roma népesség aránya a
becsült adatok alapján a
települések jövedelmi
deciliseinek átlagos értéke
szerint

*Forrás: saját számítás a KSH
népszámlálási adatai és KERTESI G.
- KÉZDI G. (1998); KOCSIS K. -
KOVÁCS Z. (1991) adatai, valamint
a DE felmérése alapján*

Konklúziók

- *A roma népesség lélekszámának és arányának tendenciózus növekedése* volt megfigyelhető az eltérő adatforrások alapján is;
- Ebben a tendenciában okozott *törést a 2022-es népszámlálás önbevallási adatai alapján* összesíthető eredmény;
- A korábbi adatokhoz képest megfigyelhető eltérés részben *az identitás felvállalásának jelentős, de településenként változó csökkenésének* tudható be;
- A roma lakosság önkormányzatok (tanácsok) által nyújtott becslésének ugyan megvannak a maga korlátai és torzításai, de ezek figyelembe vételével is *alkalmasnak véljük a kérdéskör területi aspektusú vizsgálataihoz;*
- *A becsült népességadatok tükrében a roma lakosság lélekszámának további növekedése volt detektálható* a vizsgált vármegyékben (szemben a népszámlálási adatokkal);
- *Ellentmondás feszül a legelmaradottabb települések esetében a különböző adatforrások tükrében.*

Köszönjük a figyelmet!

**Ezúton mondok köszönetet
Dr. Pásztor István Zoltán, Balázs Dóra, Kovács Dávid,
Apáti Norbert és Riegel János László munkájáért az
adatbázis elkészítésében!**

Felhasznált irodalom:

- CSERTI CSAPÓ T. (2008): Területi-szociológiai jellemzés a magyarországi cigány népesség körében In: FORRAY R., K. (szerk.): *A magyarországi cigány/roma közösségek* pp. 75–109., PTE BTK NI Pécs
- HABLICSEK L. 2007: A roma népesség iskolázottságának területi alakulása: tények és becslések. *Kisebbségkutatás*, 16., 4., pp. 729-766.
- HABLICSEK L.–HABLICSEKNÉ RICHTER M.–LÁNGI T. (2019): A magyarországi romák népességszámának prognózisa regionális szinten 2061-ig *Competitio* 18 (1–2): 39–74. <https://doi.org/10.21845/comp/2019/1-2/2>
- KAPITÁNY B.–BÁLINT L.–MURINKÓ L.–ŐRI P.–PAKOT L.–VÁRNAINÉ ANEK Á. (2014): *Becslések a „roma kötődésű” népesség számáról és területi elhelyezkedéséről a 2011. évi népszámlálás adatai alapján II: „roma kötődésű” népesség becslése, adatsorok.* A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet elemzése az Emberi Erőforrások Minisztériuma részére. KSH NKI, Budapest.
- KEMÉNY I. - JANKY B. 2003: A cigány nemzetiségi adatokról. *Kisebbségkutatás*, 12., 2. pp. 309-315.
- KERTESI G. – KÉZDI G. 1998: A cigány népesség Magyarországon. Budapest, Socio typo. 467 p.
- KOCSIS K. – KOVÁCS Z. 1991: A magyarországi cigány népesség társadalomföldrajza. In: Utasi Á.–Mészáros Á. (szerk.): *Cigánylét.* Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete. pp. 78–105.
- Magyarország Nemzeti Atlasza (szerk. Pécsi M.) 1989: <http://www.nemzetiAtlasz.hu/1989/10.html> (letöltve 2019.10.18.)
- OBÁDOVICS CS. (2022): A magyarországi, "roma kötődésű" népesség előreszámítása 2050-ig. *Demográfia* 65 (2–3): 279–309. <https://doi.org/10.21543/Dem.65.2-3.7>
- PÉNZES J. - TÁTRAI P. - PÁSZTOR I. Z. 2018: A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben. – *Területi Statisztika*, 58., 1. pp. 3-26.